KÜRESELLEŞME EKSENİNDE BASINDA LAİK / ANTİ-LAİK ÇATIŞMASI: Genelkurmay Başkanlığı'nın Bildirisi ve Cumhuriyet Mitingleri *

Nüket ELPEZE ERGEÇ

Bu çalışmanın temel tezi laik/anti-laik çatışmasının küreselleşme düşüncesinin bir sonucu olduğu fikrine dayanmaktadır. Küreselleşmenin anti-laik söylemleri güçlendirdiği ve bu nedenle anti-laik söylemlerin medyada yer bulduğu düşüncesi, çalışmanın temel hipotezini oluşturmaktadır. Bu çerçevede çalışmada, Türk basınında önemli bir tartışma konusu olarak ele alınan "laik/anti-laik çatışması", küreselleşme düşüncesini benimseyen gazetelerin köşe yazıları ile bu düşüncenin karşısında yer alan köşe yazıları bağlamında, bu tartışmanın en çok yapıldığı iki dönem (Genelkurmay Başkanlığı'nın bildirisi ve Cumhuriyet Mitingleri) ayrımında irdelenmiştir.

Genelkurmay Başkanlığı'nın 27 Nisan 2007 tarihinde internet sitesinde yayımlanan bildirisi ve bunun yarattığı yansımalardan dolayı çalışma; bu tarihten başlayarak, konunun gündemde kaldığı 10 Mayıs 2007 tarihine kadar geçen süre ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmada laiklik kavramı; yaygın günlük gazetelerden seçilen yargısal örneklem çerçevesinde Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinde yayınlanan köşe yazıları ile sınırlandırılarak, söylem analizi

---

* *Çalışmanın ilk hali "Küreselleşmenin Siyasi Sonuçlarının Yapılandırılmasında Medyanın Rolü" başlığıyla, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından Antalya'da 27-20 Mayıs 2008 günleri arasında düzenlenen "Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye" adlı uluslararası sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur.*

çerçevesinde sorgulanmıştır. Her iki dönemde yayımlanan köşe yazıları, nedensellik ve dilsel örgütleniş boyutunda değerlendirilmiştir.

1. KÜRESELLEŞME VE LAİKLİĞE DAİR

Küreselleşme tek bir tanımla açıklanamayacak bir olgudur. Ancak küreselleşme ile ilgili güçlü tanımlar şu kavram ve bağlantıları içermektedir: pazarların bütünleşmesi, ulus-devlet yapısı ve görülmemiş bir teknoloji (Friedman,1999); dünyanın bir süreç içinde bütünleştirilmesi (Robertson, 1992); dünyanın sosyal ve kültürel düzeninde coğrafi baskının azalması (Waters, 1995); uygulamaların, değerlerin, teknoloji ve diğer insan ürünlerinin yayılması (Albrow,1996); ulus devlet yapılarının, uluslar arası aktörler tarafından değişik güç kullanımları, yönlendirme, benzeşleştirme ile bozulması (Beck, 2000); ekonomide, kültürde ve politikada tarihsel bir değişim (Mittelman, 2000).

Küreselleşmeye ilişkin tanımlamaları birleştiren Held ve McGrew (1993) "evrensel", "şüpheci" ve "dönüştürücü" kategorileri içeren üç farklı tipoloji geliştirmiştir. Herkesin global pazarların kurallarına artan biçimde tabi olması, küreselleşmenin evrensel tanımıdır. Bu tanımlamalarda küreselleşme, global pazarların çok uluslu girişimlere ve çalışmalarında anahtar rol oynayacak; hükümet düzeyindeki organizasyonlara önem vermesi şeklinde tanımlanır. "Theorising the Politics of Globalisation" adlı çalışmasında Michael (2003), şüpheci yaklaşımda küreselleşmeyi Hirst ve Thompson'a göre tanımlar. Buna göre küreselleşme uluslar arası ekonominin artan biçimde güçlü hükümetlerden oluşan üç temel bloğa bölünmesi gerçeğinin gizlendiği bir mittir. Yine Michael (2003) Rosenau ve Giddens'a göre açıkladığı tanımlamada küreselleşme, dönüşüm içermekte ve dolayısıyla küreselleşme, devlet ve toplulukların evrensel karşısında tek dünya düzenine geçişi anlatan şiddetli bir değişim ve adaptasyon sürecidir.

Giddens (akt. Lewandoski, 2003:118) küreselleşme üzerindeki mevcut görüşleri iki kategoride açıklar. Bunlardan birincisini şüpheciler, ikincisi ise radikallerdir. Şüpheciler, genellikle politika olarak sol kutupta bulunur ve küreselleşmeyi kapitalizmin genişlemesini sağlayan niceliksel bir olgu

olarak görür. Sağ kutupta yer alan radikaller ise küreselleşmeyi niteliksel bir olgu olarak kabul eder ve iş dünyası için bir devrim olarak niteler.

Küreselleşme birçok sonucu beraberinde getirir. Kongar (2005) bunları ekonomik, sosyal ve siyasi sonuçlar olarak üç başlıkta ifade eder ve bunları aynı zamanda küreselleşmenin sebepleri olarak da kabul eder.

Bu çalışma ise, küreselleşmenin siyasi boyutuyla ilgilidir. Özellikle anti-laik/laik çatışma küreselleşmenin bir sonucu olarak inanç birliği temelinde açıklanmaya çalışılacaktır. O nedenle inanç konusu üzerinde durulması gerekir.

Aslında inanç ve tinsellik konusu küreselleşme yapısı içinde nadiren tartışılır. İnanç küreselleşme olgusunu etkiler ve aynı zamanda bu olgu küreselleşmeden etkilenir. Günümüzde küreselleşmede din ve tinsellik için beş ana eğilim gözlemlenir: (1) Bölgeselleşmek aracı olarak din ve tinselliğin kullanımında artış, (2) tinselliğin bütün yönleriyle hayata karışması, (3) tüketiciler arasında tinselliğin bireyleşmede artan oranda kullanılması, (4) tinsel baskıda siber alanın rolünü artırmak, (5) tinselliğin senkronize edilmesi (Kale, 2004). Bu beş eğilim makro-pazarların ilgi alanında olan hükümetler ve piyasalar kadar insanların yaşam kalitesini de etkileyebilmektedir.

İnanç ve küreselleşme makro-pazarda önemli olduğuna ilişkin bazı öngörüler de bulunmaktadır. Birincisi, inanç ve küreselleşme ticari hacmin ne, nerede, ne zaman ve nasıl sorularının cevaplanmasında önemli rol oynar (Mittelstaedt, 2002). İkincisi, inanç ve küreselleşme artan sayıdaki dünya nüfusu için yaşam kalitesi ve gelirin iyileştirilmesinde hayati rol oynar (Fogel, 2000). Üçüncüsü ise, dini kesimin milyonlarca dolarlık mal ve hizmet talebini karşılaması gerekir ki, makro-pazarların bu taleplerini anlaması ve pazar bölümlemesi yapması açısından inanç önemlidir (Belk vd., 1989).

Küreselleşme ve inanç, önemli biçimde, biri diğerini etkileyerek ele ele büyür. Beckford (2007), dini liderlerin küreselleşmeyi benimsemelerini şaşırtıcı bulmadığını ifade eder. Aslında bu, onların olumlu ya da olumsuz nedenlerle küresel konuların toplumsal profilini yükseltme konusundaki çıkarlarından kaynaklanır. Bu, yayılmayı hedefleyen dini yapılar için doğru olabilecek bir saptamadır (Beckford, 2007: 136)

Öte yandan inanç sistemi ve laiklik her zaman karşı karşıya olan iki kavramdır. Laiklik, din sosyologları arasında en tartışmalı konulardan birisidir. Riis (1993) "Recent Developments in The Study of Religion in Modern Society" adlı çalışmasında 1960'da Berger ve Luhmann'ın yazılarından beri laikliği açıklamaya çalışan çok sayıda çalışmaya rastlandığını söyler. Riis'e (1993) göre, bu çalışmalar bir taraftan mantıksal bir yapı geliştirmeye çalışırken, diğer taraftan da deneysel bulguların elde edildiği analizlerle iddialar güçlendirilmeye çalışılır.

Riis (1993), Martin'nin (1978) çalışmalarını laikliğe ilişkin deneysel çalışmalara örnek olarak gösterilebileceğini ileri sürer. Martin'in (1978) "Laikliğin genel teorisi" çalışması, laiklik sürecinin yapılandırılmasında kültürel ve politik faktörlerin karşılaştırılmalı analizini içermektedir. Martin (1978) çalışmasında sanayi toplumlarında laikliğe ilişkin eğilimleri sıralar. Bu deneysel çalışmalarında laikliğin sanayileşme, şehirleşme ve sosyal hareketlilikle ilgili olduğu tezini doğrular. Martin (1978)'e göre laiklik ve dine ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar dört farklı gelişim süreci yaşamıştır:

a) Katolik ülkeler laik, politik ideolojilere, dolayısıyla laik devlete karşı çıkmıştır. Kilisenin en büyük isteği sosyal hayatın tüm yönlerini kuşatmaktır,

b) Birçok olayda Protestanlık ulusal devlet biçimini destekleyerek üstünlük kazanmıştır. Ancak kilise, devletin değişik durumlarda adaptasyonunu önlemiştir. Devlet, Protestan kilisenin spesifik sınıf beklentilerini karşılayamamıştır,

c) Çeşitli ülkelerde din politik bir güç haline gelmiştir. Bu özellikle alt sosyal sınıfa mensup üyeleri olan mezheplerde olmuştur,

d) Mezhepler dini pazarda yarışmıştır. Bunlar güçlü halk desteğini yitirmemek ve üyelerinin desteğini kazanmak zorunda kalmışlardır.

Martin'in (1978) çalışması laiklik sürecinde sosyal tarihi durumun önemli olduğunu ortaya koyar. Analizler dini oluşumun farklı politik ve ekonomik yapılara göre farklılaştığını gösterir (akt. Riis, 1993).

Jose Casanova (1994) "Public religions in the modern world" adlı çalışmasında sekülerleşme eğilimlerinin ortasında dinin gittikçe artan kamusal işleve ve görünürlülüğe sahip olmasını düşündürücü bulduğunu

ifade eder. Kitabının başında "laiklik mitine hala kim inanıyor?" sorusunu soran Casanova, dinin artan gücünden söz eder. Dinin dünyanın her yerinde kamusal alana girdiğini ve politik arenada artık geçmişte olduğu gibi sadece geleneksel olarak tanımlanmadığını ileri sürer. Dine, özel ve kamusal arasında, hukuk ve ahlak arasında, bireysel ve toplumsal arasında, aile ve sivil toplum ve devlet arasında, ulus ve dünya sistemi arasında modern tanımlamalar getirmek için sıkı bir mücadele bulunduğunu ifade eder. Bu artık, dinin geleneksel olan özel alanın dışına taşması ve kamuda kendini ifade etmesi olarak nitelendirilmektedir. Özel ve kamusal ahlak arasındaki bu tür yeni etkileşim talepleri ile sosyal hareketler ve kamu kurumlarının karşılıklı etkileşiminin bir sonucu olarak dini gelenekler, yeni bir kamusal ilişki alanı elde etmiştir (Casanova, 1994: 6, 11).

Tüketim ve onun belkemiği olan hedonizm aracılığıyla günlük hayat formlarının bir rekabet ve çelişki doğurarak geleneksel dinsel inançların doğasını etkilemesi, o inançların kendilerini bir hayat tarzı olarak evrensel düzeyde sunmasında kışkırtıcı olmaktadır. Özellikle İslamiyet ve Hıristiyanlığın, iletişim ve ulaşım sistemlerinin çok gelişmiş olması sayesinde pre-modern döneme göre kendilerini "dünya dini" olarak, küresel düzeyde sundukları görülmektedir (Sarıbay, 1998: 26).

"Gerçekte, sekülarizmin giderek küreselleşen bir dünyada geleceği var mıdır?" sorusunu soran Falk (2003), "Küreselleşme ve Din" isimli çalışmasında, dinin kamusal hayatta yer alması zorunluluğundan bahseder. Falk (2003), sekülerizmin zaferini erken ilan ettiğini, modernite ile birlikte bir krize girdiğini ve küreselleşme döneminde artık gizlenemez boyutlara ulaştığını iddia eder. Çözüm olarak da uluslar arası sistemi muhtemel bir kargaşadan korumanın yolunun, küresel bir ahlak oluştururken yükselen dinden yararlanmaktan geçtiğini belirtir. Küreselleşme her şeyi meta haline getirirken, din de metalaşan bir başka olgu olarak görülür (Falk, 2003).

Küreselleşme düşüncesi günümüzde liberal sistem sözcüleri tarafından kaçınılmayacak bir olgu olarak sunulmaktadır. Şiddetle istenen ve beklenen bu olgu yerel olanı batılılaştırma yönünde sürüklerken, yerellerde kimliklerine sahip çıkmak gibi bir tezadı da yaratır. Bokser-Liwerant (2002) küreselleşme sürecinin farklı ve paradoksal olarak değişik

seviyelerde yeni kimlikler ortaya koyabildiğini ve dini, etnik kimliklerin yerel, ulusal ve global düzeyde önemini arttırabildiğini ileri sürer. Bu yerel kimliklerden birisi de kutsallaştırmaya dayanan İslami milliyetçiliktir. Yerelleşmenin bir başka boyutu olan dinin birlikteliği, kamusal alandaki seküler düşünceyi tartışmaya açmıştır. Bir başka deyişle, küreselleşme düşüncesi laiklik olgusu üzerinde düşünmeye neden olmaktadır (Sarıbay, 1998: 16).

Küreselleşmenin en önemli aracı ise medyadır. Çünkü medya, günümüzde, düşüncelerin yaygınlaştırılmasının en temel aracıdır. Douglas Kellner (2006) radyo, televizyon, film ve medya kültürünün diğer ürünleri; aracılıklarıyla kimliklerimizi, benlik anlayışımızı, erkek veya kadın olmanın ne anlama geldiğine olan inanışımızı, sınıf, etnisite, ırk, milliyet, cinsellik ile biz ve onlar anlayışımızı oluşturduğumuz materyaller sağladığını söyler. Kellner'a (2006) göre, "medya imajları, dünyaya bakışımızı ve en derin değerlerimizi şekillendirmemize yardım eder. Neyi iyi neyi kötü, neyi pozitif veya negatif, temiz veya fena gördüğümüz gibi. Medya hikayeleri, sayesinde ortak bir kültür oluşturduğumuz ve kendimizi bu kültüre bir yerinden dahil ettiğimiz semboller, mitler ve kaynaklar yaratırlar." Küreselleşme kendine eşlik eden düşünceleri ve ideolojileri yaymak için medyayı sonuna kadar kullanır. Eleştirel olarak bakıldığında medya genel olarak pazar ekonomisi mantığına göre yayın yaparken, manüplasyon sürecini de gerçekleştirir. Dolayısıyla medyanın küreselleşmenin önemli bir aracı olduğuna ilişkin vurgu bir kez daha tekrarlanmalıdır.

Sonuç olarak laiklik olgusunun küreselleşme rüzgarının bir parçası olarak tüm dünyaya nüfus etmeye başladığı niteliksel olarak ifade edilebilir. Uzun bir süredir Türkiye'yi de etkisi altına alan küreselleşme akımının ülkedeki laik/anti-laik tartışmasını alevlendirdiği ileri sürülebilir. Bu çerçevede özellikle son dönemde 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in 13 Nisan 2007 tarihinde Harp Akademileri Konferansında yaptığı konuşma önemlidir (http://www.tccb.gov.tr/basin/konusma/). Ardından Genelkurmay Başkanlığı'nın 27 Nisan 2007 tarihinde internet sitesinde yayınladığı basın bildirisi bulunmaktadır (http://www.tsk.mil.tr/10_ARSIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_Basin_Aciklamalari/2007/BA_08.html).

14 Nisan 2007'de Ankara Tandoğan'da, 29 Nisan 2007'de İstanbul Çağlayan'da, 13 Mayıs 2007'de İzmir'de ve devamında başka şehirlerde yapılan Cumhuriyet Mitingleri'nde, Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve genel seçimlerde ön plana çıkan başlıca tartışma konusu "laik/ anti-laik" çekişmesi olmuştur.

Özellikle küreselleşmenin en önemli araçlarından biri olarak kabul edilebilecek medya içeriklerine bu tartışmanın önemli boyutları ile taşındığı görülmektedir. Medyadan yansıyan tartışma, birbirine zıt bu iki görüşün hangi kesimlerce ne şekilde temsil edildiğinin anlaşılması adına incelemeye değer bir araştırma alanı doğurmaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışmada, küreselleşme düşüncesi ile bağlantılı olarak laiklik tartışmasının Türk basınında söylemsel olarak nasıl konumlandırıldığı ve dilsel olarak nasıl örgütlendiği sorularına yanıt aranmaktadır.

2. YÖNTEM VE SINIRLILIKLAR

Çalışmanın uygulama boyutunda Türk basını kavramı, yaygın günlük gazetelerle sınırlandırılmış ve bu bağlamda Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleri yargısal olarak örneklem seçilmiştir. Bu seçimde gazetelerin temsil ettikleri siyasi yaklaşımlar göz önünde bulundurulmuştur. Cumhuriyet gazetesi sol çizgide laikliği ve demokrasiyi savunan bir yayın organıdır. Yeni Şafak gazetesi ise sağ-İslamcı konumuyla dikkat çeker. Milliyet ve Zaman gazetesi liberal yaklaşımları nedeniyle inceleme kapsamına dâhil edilmiştir. Zaman gazetesi aynı zamanda dini olumlayan yaklaşımlarıyla ön plana çıkmaktadır.

Söz konusu gazeteler; Genelkurmay Başkanlığı'nın internet sitesinde yer verdiği laikliğe ilişkin bildirinin yayım tarihi olan, 27 Nisan 2007'den itibaren incelenmeye başlanmıştır. Çünkü bu bildiride yer alan laikliğe ilişkin endişeler, gazetelerde geniş bir şekilde yer bulmuştur. Ardından Ankara ve İstanbul'da yapılan Cumhuriyet Mitingleri ve seçimler nedeniyle sık sık gündeme gelen laiklik kavramı, 10 Mayıs 2007 tarihine kadar gündemdeki ağırlığını korumuş ve laiklik kavramı değişik sebeplerle gündemde kalmaya devam etmiştir. Ancak Genel Kurmay Başkanlığı'nın

açıklamasına ilişkin yorumlar 10 Mayıs tarihinde yoğunluğunu kaybetmiştir.

Belirlenen köşe yazıları daha sonra eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Eleştirel söylem analizinde söylemin dünyayı temsil eden bir sosyal uygulama olduğu kabul edilir. Söylemin, zaman yer, sosyal, kültürel ve ideolojik bağlam içinde anlam kazanması, dilbilgisel özellikler ve yapıların bilinçli seçilmiş ya da seçilmemiş olmasına bağlı olmaksızın amaçlı olması, yanlılık, güç, direnme gibi sosyal uygulamaların temsil edilmesi, güç ilişkilerinin üretimi, uygulanması ve söylem yoluyla yeniden yapılanması nedeniyle eleştirel söylem çözümlenmesinde, yorumlama düzeyinin ötesine geçilip, sözü edilen faktörler değerlendirilmeye alınarak açıklanmalıdır (Ülkü, 2004: 385). Bu nedenle, medyanın hegoman gücü ve iktidarı elinde bulunduran seçkinlere, egemen ideolojiye nasıl hizmet ettiği ve bu çerçevede haberlerin oluşturulmasında neleri öne çıkardığı, neleri, göz ardı ettiği, hedef kitlede hangi önyargıları yeniden ürettiği, hangi konularda kamuoyu oluşturmak istediğinin saptanması için eleştirel söylem analizi yaklaşımı en uygun araştırma yöntemidir.

Söylem analizinde birinci aşamada, köşe yazıları içinde öne çıkan tematik alanların belirlenmesi daha sonraki aşamalar için anahtar işlev görür. Bu tematik alanlar, üç boyutlu bağlam tanımında sözü edilen dilsel ve dil-dışı diğer toplumsal etmenlerle de yakından ilişkilidir. Bu çalışmada, tematik yapının betimlenmesinde, Osgood tarafından bir içerik çözümleme yöntemi olarak geliştirilen "ilişki analizi" yöntemi (Bilgin, 2000: 18-21) ile Wodak ve diğerleri (1999: 31) tarafından kullanılan "bir üst-kavrama bağlama" uygulamasından yararlanılmıştır.

Sonuç olarak çalışmanın uygulama boyutunda; ilk olarak, 27 Nisan - 10 Mayıs 2007 günleri arasında Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinde yayımlanan tüm köşe yazıları taranmış ve içlerinde "laik" kelimesi geçen köşe yazıları çalışmaya dâhil edilmiştir. Daha sonra "laiklik" kelimesinin hangi kavram, olgu ya da yapılarla yan yana kullanıldığı; bir başka deyişle, ilişkilendirildiği yolunda bir okuma yapılmıştır. Bu aşama, "laik" kavramına ilişkin bir tematik yapı oluşturma amacını taşımıştır.

"Laik" kelimesinin geçtiği köşe yazılarında iki ana tematik yapıya ulaşılmıştır: Genelkurmay'ın bildirisi ve Cumhuriyet Mitingleri.

Köşe yazılarındaki söylemleri iki ana tematik yapı çerçevesinde çözümlemek için çalışmada, Teun Adrian van Dijk'in mikro yapı çözümlemesi kullanılmıştır. Bu çözümlemede "laik" kavramının metinlerde nasıl tanıtıldığı ve nasıl sürdürüldüğü, laikliğe ilişkin niteleyicilerin seçiminde hangi söylemsel tercihlerin belirginleştiği, laiklik ve laiklikle ilgili sunulan olay ve durumların nasıl bir eş dizimsel örüntülemeye dönüştürüldüğü dilsel olarak incelenmiştir.

İlk boyutta, bir sözcenin kendinden önceki sözcelerle ilişkisinden doğan iç/eş bağlam (co-text) incelenmektedir (Wodak ve diğ. 1999: 9-10). Bu nedenle çalışmada öncelikle nedensellik kurgusu üzerinde durulmuştur. Genelkurmay'ın bildirisi ve Cumhuriyet Mitingleri'nde laiklik kavramı hangi nedensellik kurgusu ile gündeme gelmiş sorusuna, söylemlerdeki olumlu ya da olumsuz tepkilerden hareketle ideolojik boyutta yanıt aranmıştır.

İkinci boyutta ise, belli bir sözcenin anlam kazandığı dil-dışı toplumsal değişkelerin ve kurumların bütününden oluşan bağlam incelenmektedir. Buna göre söylemi üretenin kültürel, ekonomik, dinsel, etnik, politik, vb. konumu ile söyleminin taşıdığı ideolojinin niteliği bağlantılı bulunmaktadır. Bu açıdan, çalışmada ikinci olarak dilsel örgütleniş incelenmiştir. Genelkurmay'ın bildirisi ve Cumhuriyet Mitingleri üst yapısında laiklik kavramı hangi dilsel örgütlenişle gündeme gelmiştir sorusu, bu bağlamda yanıtlanmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Çalışmada incelenen köşe yazıları iki ayrı tematik yapı içinde değerlendirilecektir: Genelkurmay Başkanlığı'nın bildirisi sonrası dönem ve Cumhuriyet Mitingleri dönemi. Bu dönemlere ait söylem çözümlemesine geçilmeden önce niceliksel bilgiler vermek yararlı olacaktır. 14 günlük

döneme ait gazetelerde yer alan köşe yazıları ve laiklik kelimesi geçen köşe yazılarına ilişkin sayısal veriler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Köşe Yazılarının ve Laiklik Konulu Köşe Yazılarının Dağılımı (27 Nisan-10 Mayıs 2008)

	Laikliğe ilişkin köşe yazısı sayısı	Toplam köşe yazısı sayısı	Yüzde (%)
Cumhuriyet	92	192	47,9
Milliyet	57	179	31,8
Yeni Şafak	42	213	19,7
Zaman	20	139	14,4
Toplam	**211**	**723**	**29,2**

Tablo 1 incelendiğinde Cumhuriyet gazetesinde %47,9 oranında laikliğe ilişkin söylemlerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Diğer yayın kuruluşlarına oranla laikliğe ilişkin söylemlerin en yoğun biçimde bu gazeted yer alması dikkat çekicidir. Milliyet gazetesinde %31, 8 oranında laikliğe ilişkin konulara yer verildiği anlaşılırken, Zaman gazetesinde bu oran %14, 4 ve Yeni Şafak gazetesinde ise %19,7 biçimindedir.

Çalışmanın devam eden kısmında, laiklik söyleminin bu yayın kuruluşlarında nedensellik ve dilsel örgütleniş boyutlarında ve Genelkurmay Başkanlığı'nın bildirisi ile Cumhuriyet Mitingleri tematik yapısı çerçevesinde açıklanacaktır.

3.1. Genelkurmay Başkanlığı'nın Bildirisi Sonrası Köşe Yazıları

Genelkurmay Başkanlığı'nın internet sitesinde 27 Nisan 2007 günü yayınlanan basın bildirisi, Türkiye'de önemli bir tartışmaya konu olmuştur. Bu bildiride laiklik önemli biçimde yer bulurken, satır arasındaki "...Son günlerde, Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde öne çıkan sorun, laikliğin tartışılması konusuna odaklanmış durumdadır. Bu durum, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından endişe ile izlenmektedir. Unutulmamalıdır ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bu tartışmalarda taraftır ve laikliğin kesin

savunucusudur..." ifadeleri, her yayın organın kendi ideolojik yaklaşımına göre anlamlandırılmıştır. Bu dönem, çalışmaya konu olan 10 Mayıs 2007 günene kadar devam etmiştir.

3.1.1. Nedensellik

Cumhuriyet gazetesi bildiriyi, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetinin anti-laik uygulamalarına yönelik bir bildiri olarak nitelendirmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçim sürecindeki laikliğe ilişkin olumsuz tavırların artması üzerine verilen bir bildiri olarak yorumlamış ve bildiriyi desteklemiştir. Bu bağlamda Deniz Som şöyle yazmıştır: "...Demokratik yollardan bu gidişi durdurma adına halk meydanlara dökülmüş ve CHP, Cumhurbaşkanlığı seçimini Anayasa Mahkemesi'ne götürmüşken Genelkurmay Başkanlığı'ndan dün gece yarısı kamuoyuna laik devlet düzenini koruma kararlılığı içeren sert bir açıklama yapıldı..." (Som, 2007).

Cumhuriyet gazetesinin tüm köşe yazılarında laikliğin, demokrasinin ön koşulu oluşu üzerine bir söylem yapısı geliştirilmiştir. Laikliğin ön planda savunulduğu köşe yazılarında AKP iktidarına karşı eleştirel bir söylem örüntüsü yapılandırılmıştır. AKP laiklik karşıtı olarak yapılandırılırken; ordu, laiklik yandaşı olarak konumlandırılmıştır. "...Türkiye Cumhuriyeti devletini, başta laiklik olmak üzere, temel değerlerini aşındırmak için bitmez tükenmez bir çabaya" karşı bir muhtıra. Üstelik zamanı zemini dikkatle seçilmiş, laik rejimi korumaya ve kollamaya kararlı olan TSK'den bir muhtıra. Zaman: Cumhurbaşkanı seçiminin ilk turu tamamlandıktan önce ve sonra AKP adayı Abdullah Gül 'ün laiklik karşıtı davranışlarının ortaya çıktığı, tartışıldığı bir zaman. Zemin: Cumhurbaşkanlığı'na anti-laik görüşlü birini, "dindar bir cumhurbaşkanını" oturtmak çabasının somutlaştığı...." (Arcayürek, 2007).

Cumhuriyet gazetesi bildiriyi laiklik temelinde nedenselleştirmiştir. Laiklikle birlikte ordu da yüceltilmiş ve bildirinin yanında yer alan bir söylem örüntüsü kullanılmıştır. Gazeteye göre laiklik demokrasi ve bağımsızlığın temelidir. Çünkü ülkeyi korumakla görevli ordu, laikliğe

ilişkin uygulamalardan rahatsızdır ve bu uyarıyı yapmıştır. Bildirinin olumlandığı gazetede laiklik ordu ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmada incelenen 92 köşe yazısında Cumhuriyet gazetesi laikliği demokrasinin temel koşulu olarak yüceltirken, şiddetli bir laiklik savunması yapmıştır.

Milliyet gazetesinde ise bu dönemde laikliğe ilişkin 57 köşe yazısına rastlanmıştır. Gazetede "...Türkiye, cumhurbaşkanlığı seçimini krizsiz aşmak zorunda. Demokrasi en kırılgan noktasında. Asker doğrudan bir müdahaleyi düşünmemeli. Çözüm yolu seçimdir!" (Sazak, 2007a) ifadesinde olduğu gibi bildirinin temel nedeni seçimler üzerine kurgulanmıştır. Laikliğin ihlal edilmesi ise diğer sebeplerle birlikte ele alınırken, diğer sorunlarla eş düzeyde tutulmuştur. Nedensellik bağlamında Milliyet, bildiriye olumsuz anlamlarla yüklememekle birlikte, laik söyleminden çok, iktidar partisinin Cumhurbaşkanı adayına karşı yayınlanmış bir bildiri olarak nitelendirmiştir. Bildirinin nedenini, laiklikle ilgili bir sorun olarak kurgulamayan Milliyet, bildiriye bütün olarak bakarken önemsizleştirmiştir.

"...Hükümet, Genelkurmay'ın bildirisi karşısında "dik duran" bir tavır aldı. Bu, Türkiye'de demokrasinin kazandığı gücün bir göstergesidir..."(Akyol, 2007). "...Türk Silahlı Kuvvetleri de (TSK), siyasi sistemimizin taraflarından biridir. Herkes gibi, onların da tepkisi hoşgörüyle karşılanmalıdır...halk sokaklardadır. Yargı organları, üniversiteler, işadamları görüşlerini bildiren açıklamalar yapmışlardır. TSK'nın bir görüş yayımlaması da normaldir..." (Törüner, 2007)

Bu yorumda olduğu gibi ordunun tepkisi sıradan bir tepkidir. Olması gereken noktasında bildiri laiklikle ilintilendirilmekle birlikte, önemsizleştirilmiştir. Herkes gibi orduda tepki göstermiştir yaklaşımı ile bildiri normalleştirilirken; aslında anti-laik uygulamalara gösterilen tepki de normalleştirilmiştir.

"...TSK bu uyarısıyla genel seçimlerden nasıl bir sonucun elde edilmesini istediğini de dolaylı olarak ortaya koydu. Askerler, bunun ülkenin ciddi anlamda laik olan tek partisi olarak gördükleri CHP'ye yarayacağını umuyorlar..." (İdiz, 2007a) ifadesinde bildirinin nedeni yine seçimlerle özdeşleştirilmiştir. Bildiri siyasallaştırılmış ve seçim sürecine ordunun dolaylı olarak katkıda bulunmak istediği noktasında

nedenselleştirilmiştir. Milliyet gazetesi laiklikle ilgili yorumları siyasi düzlemde tartışmış ve uygulamalardaki sorunları siyasi olarak yorumlamıştır. Gazete, laiklik savunucusu olmadığı gibi, anti-laik uygulamalara ilişkin yorumda da bulunmamıştır.

Zaman gazetesi bildiriyi demokrasiye yönelik bir tehdit olarak yorumlamıştır. Seçim sürecini etkileyerek muhalefet liderine oy kazandırmaya çalışan bir bildiri metni gibi değerlendirmiştir. Gazeteye göre laiklik uygulamalarında bir sorun yoktur. Laiklik uygulamaları demokratik rejimde söz konusu olabilir. Bu muhtıra demokrasiye kaşı bir darbedir ve tek gerekçesi CHP'yi laik söylemlerle ön plana çıkarmaktır.

Zaman gazetesi ordunun açıklamalarını haksız, yersiz ve gereksiz olarak nitelendirmiştir. Demokrasinin kendini halk yoluyla koruyabileceği iddiası ile bildiriyi önemsizleştirilmiş ve "Ordu yöneticilerinin kendilerinden başka neredeyse herkesi laiklik ve cumhuriyet düşmanı sayan nobran tavırları izzetinefsimi incitiyor..." (Alkan, 2007) gibi yorumlar Zaman gazetesinin bildirinin karşısında olduğunu ifade etmiştir. Bu karşı çıkış da, laikliğe karşı duruşun ifadesi olarak yorumlanabilir.

Gazete, bildirinin temel sebebinin laiklik uygulamaları olmayıp, laikliği kullanarak CHP'nin ön plana çıkarılması kaygısı taşıdığı üzerinde yoğunlaşmakta ve bunun siyasi bir bildiri olduğu üzerinde nedenselleştirmektedir. Bu nedenle ilgili köşe yazılarında laiklik vurgusundan çok, CHP'nin laik-İslamcı kutuplaşması ve bildiri arasında bir birlik kurulmuştur. "...Sanki cumhurbaşkanlığı sürecinin ötesinde muhtemel erken seçimde AK Parti'nin başarısızlığı hedeflenmektedir..." (Korucu, 2007) ifadesinde olduğu gibi bildiri AKP'nin yıpratılması bağlamında nedenselleştirmiştir.

Anti-laik uygulamalar ise olumlanmıştır. "...Toplum, laiklik ve demokrasinin tehdit altında olduğunu söylüyor; kendini bu değerlerin koruyucusu gören asker de hükümete 'muhtıra' veriyordu..." (Bilici, 2007) ifadesinde olduğu gibi bildiri önemsizleştirilirken, anti-demokratik olarak nitelendirilmiştir.

"...Muhtıra, Türkiye'de demokratik sürece indirilmiş bir darbe. AB ile üyelik müzakerelerine başlayan, demokratik rejim üzerinde giderek

genişleyen bir mutabakata sahip olan Türkiye'nin artık siyasete askeri müdahaleler dönemini geride bıraktığına inanılıyordu... Laiklik inançlara saygı ve eşit muamele gerektirir ve ancak demokratik bir rejim içinde güven altına alınabilir... (Alpay, 2007)" ifadesi, laiklikten çok demokrasinin yara aldığı görüşünü gündeme getirmektedir.

"...Varsa yoksa laiklik tartışması Türkiye'nin modern dünya ile entegre olmasında en büyük handikaplardan birine dönüştü. Bu sürtüşme kısa sürede sonuçlanmazsa Avrupa'ya ve sonuçta AB üyeliğine daha da yaklaşmak oldukça zorlaşacaktır... (Lagendejik, 2007)" gibi ekonominin ön plana çıkarıldığı, laikliğin ötelendiği yorumlar da gazetede dikkati çekmektedir.

Zaman gazetesine göre, Türkiye'de laiklikle ilgili bir sorun olmayıp, sorunmuş gibi yaratılan bir süreç söz konusudur ki, bunun çok da ciddiye alınması gerekmez. "...Türkiye'de öfkesi burnunda insanlar var elbette; bunların öyle sanıldığı gibi fazla tahrik edilmeye de ihtiyaçları bulunmuyor. "Lâiklik tehlikede" diye kalk borusu çalındığında derhal durumdan vazife çıkaran bir kitle bu... (Koru, 2007c)". Halkı edilgen olarak tanımlayan gazete, laiklik konusunu eylem için kullanıldığı ateşleyici bir unsur olarak nitelendirmiştir.

Yeni Şafak gazetesinde Genelkurmay bildirisinin ne anlama geldiği farklı köşe yazılarında sorgulanırken, bildiri önemsizleştirilmiştir. "...Genelkurmay'ın dile getirdiği laiklik şikayeti (her ne kadar AKP Hükümeti'ne yönelik seslendirilmiş olsa da) bu yüzden de anlamsız ve yersizdir. Türkiye laik bir devlet yapısına hiçbir zaman sahip olmadı ki bundan uzaklaştırılmış olsun!... (Bumin, 2007)".

Köşe yazılarında laiklik ve bildiri arasında hemen hiç bağlantı kurulmamış, bildiri tamamen siyasi içerikli bulunmuş ve seçim sürecini etkilemek için yapıldığı ifade edilmiştir.

"...Asker cumhurbaşkanlığı seçimi sürecine müdahale etmek istediyse, bunu neden vaktiyle yapmadı? Sorun adayın kimliğiyse, doğru olan, henüz adaylık koyma süreci devam ederken yapılması değil miydi? Hükümet sözcüsünün ileri sürdüğü gibi, istenen, 367 tartışmasına hukukî

açılım getirecek Anayasa Mahkemesi kararını etkilemekse, bu aleniyette bir müdahale sonrası çıkacak karar, mahkemenin ve üyelerinin görüntüsünü zedelemez mi? Yoksa askerin kendi içiyle ilgili bazı mülâhazaların sonucu mu yapıldı bu açıklama?... (Koru, 2007a)". İfadesindeki gibi laiklik mümkün olduğunca ötelenirken, laikliği savunanlar ötekileştirilmiştir.

"...Bu beyan nasıl yorumlanır? Kanaatimce şu anlama geldiğine kimse itiraz edemez: Demokratik ve lâik cumhuriyetin son kalesi olan cumhurbaşkanlığı hariç, bütün kaleleri düşürülmüştür! Düşüren kim? Başta başbakan olmak üzere hükümet ve AKP milletvekilleri! Çankaya (son kale) da düşerse "sivil darbe" hedefine ulaşacak imiş!... (Hatemi, 2007)".

Yeni Şafak gazetesinde laiklik öteki tarafından kullanılan siyasi bir araçtır. "...Çok partili sistem ise CHP'yi toplumsal taban arayışına itti. Deniz Baykal'ın lâiklik vurgulu 'Cumhuriyetçilik' bayrağı açmasının bugünlerde ne kadar etkili olduğunu gördük; İsmet İnönü'nün uzun siyaset hayatında - 'irtica' tehdidini rakiplerine karşı sıkça kullansa bile- partililerini 'Cumhuriyet' temelli bir buluşmaya hiç çağırmaması bugünden geriye baktığımızda ne kadar garip kaçıyor... Deniz Baykal'ın siyaset alanında daha 'mâhir' olduğunu kabul etmemiz gerekiyor..." (Koru, 2007b).

3.1.2. Dilsel Örgütleniş

Dört farklı gazetede yer alan köşe yazılarının dilsel örgütlenişi incelendiğinde, bildiri çerçevesinde laikliğin farklı anlamsal çerçevelenmelerle ve kurgularla düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet gazetesinin temel vurgusu; laikliğin tehlikede olduğu, Cumhuriyet'in temel güvencesinin ise ordu olduğu tezi üzerine söylemsel bir yapı içermektedir. Laikliğin tehlikede oluşuna ilişkin biçimsel gösterge Genelkurmay'ın açıklamasıdır. Gazete laikliği; demokrasi, insan hakları, çağdaşlıkla özdeşleştirmektedir. "...Cumhuriyet, laiklik, demokrasi; insan hakları, özgürlükler... (Çetinkaya, 2007)". "...Üniversiteyi medreseleştirmek, bağımsız yargıyı şeriye mahkemelerine çevirmek, TSK'yi kapıkulu haline getirmek, medya içinde bağımsız, özgür ve laik Türkiye'nin sayıları gittikçe

azalan savunucularını etkisiz kılmak için her şey yapılacaktır... (Sirmen, 2007)".

Gazete, orduyu ve üniversiteleri laik kurumlar olarak nitelendirmekte ve bu kurumlara yönelik saldırıyı laikliğe yapılmış bir saldırı olarak örgütlemektedir. Laikliği, dilsel olarak din dışı kavramlarla tanımlamakta, laikliği dinin karşısına yerleştirmeyen bir dilsel yapı kullanmaktadır.

Gazetenin laiklik tanımı köşe yazılarında şu şekilde yer bulur: "...Laiklik, insanlığın yüzlerce yıllık savaşımları sonucunda ulaşılmış bir düşünce aşaması olarak, *"insan merkezli"* dünya demektir... (Behramoğlu, 2007)".

Laikliğin din ile karşı karşıya getirilişine köşe yazılarında dilsel olarak şiddetle karşı çıkılır. "...Dıştan körüklenen ve beslenen *'Bölünme Tehlikesi'* altındaki bir ülkede *"laiklik mi, dincilik mi"* sorusunu siyasetin ana mihverine dönüştürmek ise düpedüz insanlığa, ulusallığa ve uygarlığa sırtını dönmektir... (Selçuk, 2007a)".

Milliyet gazetesi ise laiklik ile demokrasiyi bir arada dilsel olarak kullanmaktadır. "...Bir kıyıya demokrasi ipiyle bağlıyız; öbürüne laiklikle. Hangisini bıraksak köprü çökecektir... (Dündar, 2007)". Laikliği demokrasinin bir koşulu olarak örgütlemektedir. "...Ordu Atatürkçü, cumhuriyetçi, laiktir; Lozan'ı korumaya kararlıdır, bu hem ABD, hem de AB için tehlikeli duruşlardır... (Pulur, 2007a)". Gazete, orduyu Cumhuriyet'in ve laikliğin koruyucusu olduğu yönünde bir kimlik yapılandırırken, laikliğin karşısında olan dış güçlere ilişkin bir olasılık geliştirmektedir. Bunun tam zıttı bir dilsel örgütlenmeye ise yine aynı gazetede rastlanmaktadır. "...Türkiye'mizi çağdaşlığa taşıyacak olan demokratik-laik sistemi, askerin değil, asıl AB'nin daha etkili şekilde koruyup kollayabileceğine inandığım için AB'yi istiyorum...(Birand, 2007)". Bu yazıdaki örgütlenmede laikliğin koruyucusu kimliğinden ordu uzaklaştırılırken, koruyucu olarak Avrupa Birliği önerisi geliştirilmektedir. Milliyet gazetesinde laiklik ve Genelkurmay'ın bildirisi arasında anlamlı bir dilsel örgütlenişe rastlanmamıştır.

Zaman gazetesinin haberinde temel vurgu laikliğin tehlikede olmadığı yönündedir. Gazete, bu söylemini güçlendirmek için diğer

devletlerin ve yabancı gazetelerin yorumunu kullanmaktadır. Laikliği "laikçi" kelimesiyle özdeşleştirerek önemsizleştirmektedir.

Zaman gazetesi laiklik tartışmalarını siyasi bir düzleme çekerek AKP-CHP çekişmesinin temel malzemesi olarak yapılandırmıştır. Laiklik kelimesi CHP ile özdeşleştirilirken, dinciliğin karşısına "laikçi" kavramı yerleştirilmiştir. "... İlerleyen yıllarda Cumhuriyet kendisine yeni bir kimlik arayışına girmiştir. İsmet İnönü döneminin uygulamalarında kendini bulan ve dine mesafeli durma, dindar insanları çevrede tutma, onları küçümseme ve horlama, otoriter devletçi ve katı laikçi, hatta laikliği dine hasım olarak algılama uygulamaları ile çok büyük bir kesimde rahatsızlık sebebi olmuştur... (Gülerce, 2007)".

Gazetede dilsel örgütleniş olarak laik ile din ancak zıt iki kavram olarak yan yana gelebilmiştir. "...Bizdeki bir kısım İslamofobik elitle güçlü bağları olduğu ve onlar gibi aşırı laikçi reflekslerle hareket ettikleri anlaşılıyordu... 27 Nisan postmodern darbe süreci, aynen 28 Şubat süreci gibi, en büyük uluslararası dayanağını güçlü Siyonist-neocon 'network'ünden (şebeke) alıyor... (Aslan, 2007)" ifadesindeki dilsel örgütlenme ele alındığında, "islamofobik" ile "laikçi" özdeşleştirilmektedir. Aslında laikçi kavramı, laiklik kavramını basitleyen, küçümseyen bir dilsel örgütlenme içermektedir. Bu yapılanma gazetenin ideolojik duruşu ile de paralellik göstermektedir.

Yeni Şafak gazetesinde dilsel örgütlenmeye bakıldığında laiklik kavramının önemsizleştirildiği ve ötelendiği anlaşılmaktadır. "...Laiklik söz konusu olduğunda "batılı hayat tarzı"nı işin içine sokan anlayışa bir şey dediğim yok... (Bumin, 2007)" ifadesinde olduğu gibi laiklik, batılılıkla özdeşleştirilmıştir. "...İrtica, laiklik, rejim türü tartışmalar esasında bir sınıf meselesidir. Bugün İslami referanslı bir sosyal sınıf kamusal alanda haklar istiyor. Tarzlarıyla, değer sistemleriyle ötekilerden farkları var ama toplumda ötekilerle beraber yaşıyorlar. Kamusal hayatta kendilerine biçilen ikincil rolden çıkma talepleri, birincil rolü işgal edenlerce dirençle karşılanıyor. Laik tepki bu tepkidir... (Laçiner, 2007)".

Yeni Şafak gazetesinde toplumu iki sınıfa ayıran bu dilsel yaklaşımın, laikliği benimsemeyen dini bir sınıf yapısı olduğunu iddia edilmiştir. Bu

sınıfı ötekilerden ayırırken anti-laik söylemler yüceltilmiştir. Laik yaklaşımları totaliter bularak eleştiren gazete, Suriye'deki siyasi yönetimle Türkiye'deki laiklik uygulamaları arasında özdeş roller biçmiştir. "...Türkiye'de olup bitenler bu kadar kaba ve belirgin çizgide ortaya çıkmasa da adına 'Türk Baascılığı' denilen bir zihniyetin uç verdiğini görebiliyoruz...Suriyeli (bayan) Katip'in "laik arapcılığın kalesi" olarak nitelediği Suriye, gerçekten de Michel Aflak'ın yanına Salih el-Din el Bitar'ı alarak temellerini attığı Baascılık'ın kendine özgü "laiklik" ilkesinin hâlâ tam manasıyla yürürlükte olduğu bir ülkedir. Baascılık, yani ulusalcı, laik, anti emperyalist yönleriyle öne çıkan ve de tabii ki ordunun ve ona bağlı bürokrasinin sözünden çıkmayan totaliter bir ideoloji... (Bumin, 2007)".

Baskıcı yönetim ile laiklik arasında doğrusal ilişki kurulan Yeni Şafak gazetesi laikliğin karşısına dini yerleştirmiş ve anti-laik söylemlerin yanında olmuştur.

"...Evet ülkede yaşanan kriz bir tür "laiklik krizi"dir ancak, laikliğin tehlikede olmasından doğan bir kriz değil, kendisini "saldırgan laiklik anlayışının tacizleriyle baş gösteren bir kriz"dir... (Bayramoğlu, 2007a)". Laikliğe ilişkin bir sorun olduğunu kabul eden yazar, bu sorunu dilsel olarak laik kesimle ilişkilendirmiştir.

3.2. Cumhuriyet Mitingleri Dönemi Köşe Yazıları

Atatürkçü Düşünce Derneği tarafından düzenlenen ve 400'e yakın sivil toplum örgütünün destek verdiği Cumhuriyet Mitingleri, derneğinin internet sitesinde, (http://www.add.org.tr/index.php) 07 Mayıs 2007 günü yayınlanan genelgesinde şöyle ifade edilmiştir: "14 Nisan Tandoğan Mitingiyle başlatılan ve Çağlayan'da, Burhaniye'de Çanakkale'de, Manisa'da ADD öncülüğünde milyonlarca yurttaşımızın katılımıyla devam ettirilen, ulus ve ülke bütünlüğü temelinde, laik Türkiye Cumhuriyetine sahip çıkış hareketi başarıyla amacına ulaşmıştır."

Cumhuriyet Mitingleri 20 Mayıs 2007'de Samsun Mitingi'yle sona ermiştir. Dünya basının da geniş yer verilen mitingler, The Independent gazetesinde " Bir milyon Türk 'İslam Devleti planını' protesto etti" (Torchia,

2007) biçiminde yer almıştır. Ülkedeki siyasi gelişmelere tepki göstermeyi amaçlayan bu mitinglerin temel vurgusu laiklik olmuştur.

3.2.1 Nedensellik

Cumhuriyet gazetesi mitingleri Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul'un işgali sırasında yaşananlarla özdeşleştirmiştir. Gazeteye göre, savaştaki nedenlerle günümüz nedenleri aynıdır. Vatan tehlikededir ve bunun için toplumun tepkisinin göstermesi kaçınılmazdır. "...Manzara farklı olmadığı içindir ki, 87 yıl önce sokağa dökülen kadınlar, 87 yıl sonra yine sokaktadırlar. İşte o yüzden, Halide Edip'lerin yerini, Türkan Saylan 'lar, Necla Arat 'lar, Nur Serter' ler almıştır... (Bila, 2007)".

Ülkenin tehlikede oluşunu anti-laik uygulamalarla özdeşleştiren Cumhuriyet gazetesi, mitingleri, bu uygulamalara karşı yürütülen bireysel mücadelenin organize hale gelmesi olarak nedenselleştirmiştir. "...Türkiye'nin ulusal bütünlüğünün, laik yapısının, çağdaşlığa dönük yönünün korunmasını isteyen herkese sorumluluk düşmektedir. Tandoğan-Çağlayan bu sorumluluğun meydana çıkmasıdır, meydanlara yansımasıdır! (Balbay, 2007)".

Gazetede mitingler laiklikle özdeşleştirirken, laikliğin tehlikede olması ile ülkenin tehlikede olması arasında doğrusal bir ilişki kurulmuştur. Bu ilişki, laikliği Cumhuriyet ile birleştirirken, ülke bütünlüğünün tek koşulu haline getirmiştir.

Milliyet gazetesi mitinglerin nedenini laikliğe dayandırmıştır. Bu neden geçerlidir ve söylemlerinde mitingleri dolayısıyla laikliği desteklemiştir. "...Gelinen noktada, AKP'nin yanlışları ve Çankaya'yı bir "kapkaç" makamı olarak görmesi Türkiye'nin İslami bir rejime sürüklenmesinden korkan bu insanları sokağa dökmüştür... (Sazak, 2007b)" söyleminde olduğu gibi mitinge katılanların ve bu mitingi düzenleyenlerin haklı bir çıkışı vardır ve bu çıkış da laikliktir.

"...Bu arada tüm dünyada yankılanan Çağlayan'daki dev "laiklik mitingi" oluyor... (İdiz, 2007b)". "...Tandoğan'dan, Çağlayan'dan laik insan selleri, silahsız kuvvetlerin muhtırasını verdi (Cıvaoğlu, 2007)".

"...Tandoğan ve Çağlayan mitinglerindeki kadınlar bu yemini eden kadınların torunlarıydı... O gün bağımsızlık, bugün laik cumhuriyet için yemin ettiler (Pulur, 2007b)" gibi söylemler mitingi ve laikliği destekleyen söylemlerdir.

"AB düzenbazları, AKP'yi demokrat, onun karşısında olanları milliyetçi, darbeci vs. gibi görme ve gösterme çabasındaydı. Bütün dünya gerçek demokratların kimler olduğunu gördü... Laiklik olmadan demokrasi olmaz... Bunu bilmeyen var idiyse onlar da öğrendi... (Aşık, 2007)".

Milliyet gazetesi mitinglerin temel sebebini laiklik olarak nedenselleştirirken, bu nedeni haklılaştıran bir yapı oluşturmuştur. Gazete, mitinglerdeki laiklik vurgusunun tarafı olarak bir bilinç düzeyi yaratmıştır.

Zaman gazetesi mitingleri bir komplo olarak nedenselleştirmiştir. "...Amaçlar: Muhtıra, çok önceden güzergâhları çizilen mitinglerle belli bir "toplumsal desteği" arkasına almayı hedefleyerek "laik-anti laik kutuplaşması" ekseninde korku salmak, öfke biriktirip öfkeyi nefrete dönüştürmek ve bu nefret üzerinden 'yarı askerî rejim' içinde kontrol mekanizmalarını ele geçirmek istemektedir... (Bulaç, 2007)". "...Tandoğan-Çağlayan miting organizatörlerinin, laikliği Müslüman'ca algı ve yaşam biçimlerinden nefret etmek olarak anlama işine saygın bir kılıf geçirmeye çalışanların yani; 'ulusal bağımsızlık', 'ne AB, ne ABD, bağımsız Türkiye' talepleri samimi olmaktan çok uzaktır; toplumda var olan; ama AKP'yi çok çok aşan kimi endişelerin rüzgârıyla yelkenleri şişirmek için orada bulunmaktalar...,(Karaca, 2007)".

Zaman gazetesinde laikliğin ötelendiği, ötekileştirildiği, önemsizleştirildiği yazılarda mitinglerle laiklik nedenselleştirilmemiştir. "...Yüz binlerle ifade edilen kitleler, laikliğin ve hayat tarzlarının tehdit altında olduğunu haykırıyordu. Cumhurbaşkanlığını da 'ele geçirirse' AK Parti'nin topluma İslam'ı empoze edeceğini öne sürüyorlardı. Miting meydanlarında atılan sloganların ne kadar anti-demokratik içerik taşıdığı ve bu kişilerin sadece kendileri için demokrasi istedikleri gözden kaçmıştı... (Bilici, 2007)".

Gazeteye göre mitinglerin temel nedeni, laiklik görüntüsü altında aslında siyasi mesajlar ve siyasi kaygılar vermektir. "...Miting

meydanlarından yükselen 'solun birleşmesi' yönündeki talepler (Ünal, 2007)" söyleminde olduğu gibi bu mitingler, ülkeye ilişkin bir kaygıdan çok, CHP'nin organize ettiği birlikteliklerdir.

Yeni Şafak gazetesi, mitingleri laiklikle nedenselleştirmiştir. Ancak bunun görünürde gerçek olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü aslında laiklik görüntüsünde birleşen ideolojik istemler, bu kavramı araçsallaştırmaktadır. "...laiklik ilkesi "anti-emperyalizm", "ulusçuluk", "dış müdahale tedirginliği", "AB'ye karşıtlık", "sivilleşmeden endişe", "demokratikleşmeye mesafe" gibi tutumlarla besleniyor, bunlarla iç içe sokuluyor ve bütüncül bir siyasi proje haline dönüşüyor... Laikçi ulusalcılık, ulusalcı laiklik malum hastalığımızın aldığı son biçim... (Bayramoğlu, 2007b)".

Mitinglerdeki korku yersizdir. Çünkü laiklik diye bir sistem yoktur. "...Bağıranların önemli bir kısmı o kusurlu laikliğin de elden gideceğine inanıyor. Din kurallarına dayalı bir sistem kurulacağını ve zorla baş örttürüleceğini, zorla namaz kıldırılacağını falan sanıyor... (Şeker, 2007)". Laiklik, Genelkurmay bildirisinde olduğu gibi mitinglerde de önemsizleştirilir, laikliğe ilişkin tehlike yok sayılır. Aslında meydanları dolduran insanlar bir yanılsama içindedirler. Amaç siyasidir, laiklik ise bir araçtır. "...Mitingler üzerinden pazarlanmaya çalışılan bir söylem var. AKP politikalarının geniş halk kesimlerindeki kuşkuları gideremediği, halk kesimlerinde bazı korku ve endişelerin oluştuğu söyleniyor... (Aktay, 2007)".

3.2.2. Dilsel Örgütleniş

Cumhuriyet gazetesi mitinge katılanları "...7'den 70'e, tertemiz, edepli, kararlı, çağdaş, laik, iyi, güzel, disiplinli, aydınlık ve tümü de Atatürk Cumhuriyeti'nin yurtseverleri!.. (Selçuk, 2007b)" tanımları ile anlatıma katmıştır.

Yeni Şafak gazetesi ise aynı grubu şu şekilde ifade etmiştir. "...Önce iri, güzel bir kitle alırsınız, sallar sallar serseme çevirirsiniz, sonra da ortalığa salarsınız!.. O kadar sersemlerler ki, kendilerini hakikaten akıl ve fikir sahibi filan zannederler. Oysa ne önce, ne sonra bir numaraları yoktur, olmamıştır.

Onlar sadece kalabalıktır, vasıfsız bir güruh, çoğu zaman da dolgu maddesi... (Özcan,2007)". Gazete, mitingi katılanları bu dilsel örgütlenişle ötelemiş, anlamsızlaştırmış ve indirgemiştir. "...Seri Cumhuriyet Mitingleri... (Aktay, 2007)" ifadesi de gazetenin mitingler için kullandığı dilsel bir başka tanımlamadır.

Milliyet gazetesinde mitingler ve laiklik "...Böylesine çeşitlenmiş ve gelişmiş bir Türkiye'de laikliğin elden gideceğini zannetmek tamamen irrasyonel bir "korku psikolojisi"dir! Ama bu korku, mitinglerle kendini ifade eden bir "sosyal psikolojik gerçek"tir... (Akyol, 2007)" söyleminde olduğu gibi, dilsel olarak çok önemsenmemekle birlikte, göz ardı edilmemesi gereken bir olgu olarak sunulmuştur. Bir başka köşe yazısında Milliyet, mitingleri yüceltmiş ve "dev" sıfatını kullanmıştır. "... Çağlayan'daki dev "laiklik mitingi" oluyor... (İdiz, 2007b)".

Zaman gazetesi mitingleri romantik olarak tanımlamıştır. "...Bu romantik tablodan etkilenmemek için ... (Bilici, 2007)". Buna göre mitingler duygusal bir reaksiyondur. Etkileyici ama etkileyiciliği geçici bir birlikteliktir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Küreselleşme düşüncesi birçok dönüşümü gerçekleştirecek belirli tartışma konuları yaratmaktadır. Ekonomik, sosyal ve siyasi dönüşümler birbirine bağlı düşüncelerle gelişmekte ve sonunda küreselleşme her bir düşünceyi bir araç olarak kullanabilmektedir. Çalışmada, basındaki anti-laik/laik çatışma küreselleşmenin bir sonucu olarak inanç birliği temelinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bulgulara göre küreselleşme karşıtı olan gazetelerin laikliği öncelediği; karşısında olanların ise anti-laiklik düşüncesinin benimsediği ifade edilebilmektedir.

Genelkurmay Başkanlığı'nın bildirisi ve Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde düzenlenen mitinglerin temel vurgusu laiklik olmuştur. Laiklik kavramının Cumhuriyet, Milliyet, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde temsil ediliş farklılıklarının eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle ortaya konulduğu bu çalışmada, her bir yayın organın sahip olduğu ideolojik

çerçevenin, laiklik ve din olgusuna ilişkin haberlerin temsilinde ayrımlara yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Her yayın organı, laikliği, seçilen inceleme döneminde aynı yoğunlukta ele almamıştır. Cumhuriyet'in 92 köşe yazısında "laiklik" kelimesi en az bir defa kullanılırken, Zaman gazetesinde "laiklik" kelimesi geçen köşe yazısı sayısı 20'dir. Milliyet'te 57, Yeni Şafak'ta ise 42 köşe yazısında "laiklik" kelimesine rastlanmıştır.

Dinin toplumsal ve siyasal anlamda kamusal alana taşınması ve laikliğin yeniden yorumlanması konusunda aynı görüşe sahip olan Yeni Şafak ve Zaman gazeteleri, laiklikle ilgili anlamları demokrasi ile ilişkilendirirken, bugünkü laiklik uygulamalarını anti-demokratik bulduklarına ilişkin söylemsel bir düzey oluşturmuşlardır. Zaman gazetesi laiklik kavramını yok saymış ve diğer gazetelere göre daha az kullanmaya çalışmıştır. Bu gazetelerde daha çok laikliğin siyasallaştırıldığı vurgusu ön plandadır. Aslında laiklik, siyasal güç elde etmek isteyenlerin kullandığı bir araçtır. "Laikçi" sıfatı ile laikliği savunanlar tanımlanırken, dinci vurgusuna gönderme yapılmaktadır. Zaman ve Yeni Şafak gazetesinde küreselleşme düşüncesine paralel olarak anti-laik söylemler güçlüdür ve dinin siyasal ve sosyal alanda yer almaması eleştirilerine gönderme yapılırken, laiklik kavramı ötelenmek ya da küçümsenmek amacıyla kullanılmıştır.

Milliyet, Genelkurmay bildirisinde laikliği ön plana çıkaran bir dilsel yapı ve nedenselleştirme kurmamıştır. Oysa mitinglerle laikliği güçlü bir şekilde ilişkilendirmiş ve mitinglerin laikliğe ilişkin nedenselleştirilmesinde taraf bir bilinç sergilemiştir. Milliyet gazetesinde net bir laiklik savunuculuğu ya da anti-laik söylemlerin karşısında olma gibi bir söylemsel yapıya da rastlanmamıştır. Bazı yazılarda laiklik, mitinglerle ilişkili olarak ön plana çıkartılmıştır. Bunun ötesinde ulus-devlet, bölünmezlik ya da laikliğin tehlikede olduğuna ilişkin vurgular az sayıda yer almıştır. Laiklik ya da anti-laikliğe ilişkin baskın bir görüş gazetede yer almamıştır.

Demokrasi, ulus-devlet, bağımsızlık ve Atatürkçülük kelimeleri Cumhuriyet gazetesinde laiklik kavramı ile bir arada kullanılmıştır. Laikliğin tehlikede olduğu vurgusuna en fazla bu gazetedeki köşe yazılarında rastlanmıştır. Laik ve Atatürkçü sistemin gerici ve anti-laik

irticai kesim tarafında tehdit edildiği vurgusu anti-emperyalist ve küreselleşme karşıtı Cumhuriyet gazetesinde yoğun olarak yer bulmuştur. İnancın temelinde, aynı din mensupları arasında duygusal bir beraberlik ve dolayısıyla bir araya gelme isteği vardır.

Sonuç olarak küreselleşme laik söylemin karşısındadır. Bu çerçevede ideolojik olarak dini eğilimleri temsil eden Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde laikliğin ötelendiği ve bu söylemin karşısında olduğu görülmüştür. Küreselleşmenin yanındaki yayın organlarında laiklik demokrasi karşıtlığı olarak örgütlenmiş, sosyal hayatta dine izin vermeyen bir anlayışın bugün geçerliliği kalmadığına ilişkin yorumlara rastlanmıştır. Bu düşüncenin küreselleşme ile paralelliği şaşırtıcı bulunmamıştır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Dergiler

Aktay, Y. (2007). "Korkunun Sosyolojisi" Yeni Şafak, 7 Mayıs 2007

Akyol, M. (2004). "ABD, "Katı Laikliği" Desteklemiyor" Referans gazetesi, 7 Eylül 2004.

Akyol, T. (2007) "Tek Yol Demokrasi" Milliyet, 30 Nisan 2007

Albrow, M. (1996). The Global Age: State and Society Beyond Modernity. Cambridge: Polity

Alkan, A (2007) "Dijital ve Nobran" Zaman, 30 Nisan 2007

Alpay, Ş. (2007) "Laikliğin Güvencesi Demokrasidir". Zaman, 1 Mayıs 2007

Arcayürek, C. (2007) "Dindar Üçgen'e Muhtıra" Cumhuriyet, 29 Nisan 2007

Aslan, A.H. (2007) "[WASHINGTON] 27 Nisan sürecinin dış uzantıları" Zaman, 30 Nisan 2007

Aşık, M. (2007) "Mahşere Doğru" Milliyet, 1 Mayıs 2007

Balbay, M. (2007) "Sağ-Sol, Asker-Sivil Yok, Türkiye Var..." Cumhuriyet, 30 Nisan 2007.

Bayramoğlu, A. (2007a) "Darbeciler ve Yardakçıları" Yeni Şafak, 5 Mayıs 2007

Bayramoğlu, A. (2007b) "Tandoğan, Çağlayan ve diğer Mitinglere Dair..." Milliyet, 9 Mayıs 2007

Beck, U. (2000). What is Globalization? Cambridge: Polity.

Beckford, J.A. (2007). "Küreselleşme ve Din" Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Din. Çev.: Ş. Gürsoy ve İ. Çapcıoğlu, Ed.: Ş. Gürsoy ve İ. Çapcıoğlu. Ankara: Platin

Behramoğlu, A. (2007) "Özde mi Sözde mi..." Cumhuriyet, 28 Nisan 2007

Belk, R.W., M.Wallendorf, and J. F. Sherry, Jr. (1989) "The Sacred and the Profane in Consumer Behavior: Theodicy on the Odyssey." Journal of Consumer Research16 (1): 1-37.

Bila, H. (2007) " Sultanahmet'ten Çağlayan" Cumhuriyet, 2 Mayıs 2007

Bilgin, N. (2000). İçerik Analizi. Ege Üniversitesi Yayınları

Bilici, A. (2007) "Batı'daki Yeni tartışma: Demokrasi İçin Tehdit Kim? Zaman, 5 Mayıs 2007

Birand, M.A. (2007) "İşte Bunun İçin AB'yi İstiyorum" Milliyet, 01 Mayıs 2007

Bokser-Liwernt, J. (2002). "Globaliztion and Collective Identities", Social Compass.49(2), 253-271

Bulaç, A. (2007) "27 Nisan Projesi" Zaman, 7 Mayıs 2007

Bumin, K. (2007) "(Muhtıra sonrası) ikinci gün izlenimlerim". Yeni Şafak, 30 Nisan 2007

Casanova, J. (1994) Public Religions in the Modern World. Chicago and London: The University of Chicago Pres.

Çetinkaya, H. (2007) "Gülüm..." Cumhuriyet, 29 Nisan 2007

Cıvaoğlu, G. (2007) "Birleşin Muhtırası" Milliyet, 05 Nisan 2007

Dündar, C. (2007) "Önce Meclis, Sonra Ordu" Milliyet, 30 Nisan 2007

Falk, R. (2003). Küreselleşme ve Din. Çev: H.T. Başoğlu. İstanbul: Küre.

Fogel, R.W. (2000). The Fourth Great Awakeing on the Future of Egalitarianism. Chiago: University of Chiago Pres.

Friedman, T. L. (1999). The Lexus and the Olive Tree. New York: Farrar, Strauss and Giroux.

Gülerce, H. (2007) "Gün Düşmanlığa Düşman Olma Günüdür" Zaman, 4 Mayıs 2007

Hatemi, H. (2007) "Bu Memlekette de Birgün Sabah Olursa" Yeni Şafak, 29 Nisan 2007

Held D. ve McGrew, A. (1993) "Globalization and the Liberal Democratic State" Government and Opposition. (28, 3), , 361-371

İdiz, S. (2007a) "Batılı Diplomatlar TSK'nın Açıklamasından Rahatsız" Milliyet, 30 Nisan 2007

İdiz, S. (2007b) "Türkiye, hayret, kaygı, ve hayranlıkla izleniyor!" Milliyet, 3 Mayıs 2007

Kale, S. H. (2004) "Spirituality, Religion, and Globalization" Journal of Macromarketing, 24: 92-107
Karaca, N. B. (2007) "Ulusalcılık Komplosu" Zaman, 2 Mayıs 2007
Kongar, E. (2006) Demokrasi ve Laiklik. 5.Baskı İstanbul: Remzi kitabevi
Koru, F. (2007a). "Anlaşılmaz İşler" Yeni Şafak, 29 Nisan 200
Koru, F. (2007b) "Tünelin Sonundaki Işık" Yeni Şafak, 8 Mayıs 2007
Koru, F. (2007c) "Hesabın Eğrisi Doğrusu" Yeni Şafak, 10 Nisan 2007
Korucu, B. (2007) "Açıklamanın Analizi". Zaman 29 Nisan 2007
Laçiner, Ö. (2007) "Laik Tepkinin Özünde Sınıfsal Kaygı Var" Röportaj: M. Gündem, Yeni Şafak, 8 Mayıs 2007
Lagendijk, J. (2007) "Katı laiklerin ve modernleşen İslam'ın hikâyesi (3)- Laikçilik paranoyası ülkeyi geriyor!" Zaman, 2 Mayıs 2007
Lewandowski, J.D. (2003). "Disemmbedded Democracy? Globalization and 'Third Way'" Europan Journal of Social Theory. 6(1): 115-131
Michael, B. (2003). "Theorising the Politics of Globalisation: A Critique of Held et al.'s 'Transformationalism' ". Journal of Economic and Social Research, 4(2), 3-17.
Mittelman, J. H. (2000). The Globalization Syndrome: Transformation and Resistance. Princeton, NJ: Princeton University Press.
Mittelstaedt, J.D. (2002). A Framework for Understanding the Relationships between Religions and Markets. Journal of Macromarketing. 22 (1): 6-18.
Özcan, G. (2007) "Kitlesel Dürüm Emareleri" Yeni Şafak, 10 Mayıs 2007
Pulur, H. (2007a) "Bu Kadınlar Kimlerin Torunu?" Milliyet, 2 Mayıs 2007
Pulur, H. (2007b) "Laikliğin Güvencesi Erdoğan ise..." Milliyet, 5 Mayıs 2007
Riis, O. (1993) "The Study of Religion in Modern Society" Acta Sociologica, 36: 371-383
Robertson, R. (1992). Globalization: Social Theory and Global Culture. Newbury Park, CA: Sage.
Sarıbay, A. Y. (1998). "Küreselleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam", Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam. Der. E.F.Keyman- A.Y.Sarıbay. Ankara: Vadi.
Sazak, D.(2007a) "27 Nisan Uyarısı" Milliyet, 29 Nisan 2007.
Sazak, D. (2007b) "Demokrasi Sınavı" Milliyet, 01 Nisan 2007
Şeker, M. (2007) "Türkiye İçin Laiklik Dersleri" Yeni Şafak, 04 Mayıs 2007
Selçuk, İ. (2007a) "Araba Devrildikten Sonra..." Cumhuriyet, 29 Nisan 2007
Selçuk, İ (2007b) "Bölücülüğe Paydos Borusu" Cumhuriyet, 01 Mayıs 2007
Sirmen, A. (2007) "E. Teziç'e Saldırı" Cumhuriyet, 28 Nisan 2007

Som, D. (2007) "Irz" Cumhuriyet, 29 Nisan 2007
Torchia, C (2007) "One million Turks protest over 'plans for Islamic state'" The Independent, 30 Nisan 2007
Törüner, Y. (2007) "Tepkisiz Demokrasi" Milliyet, 30 Nisan 2007
Ünal, M. (2007) "Sandık Korkusuna Karşı Birleşme Manevraları" Zaman, 6 Mayıs 2007
Ülkü, G. (2004). "Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi", Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi. Ed. Dursun, Ç. Ankara: Elips.
Van Dijk, T. (1988). News as Discourse. New Jersy: Lawrence Earlbaum Assaciates Publication
Waters, M. (1995). Globalization: Key ideas. London: Routledge.
Wodak, R., de Cillia R., Reisigl, M. ve Liebhart, K. (1999). The Discursive Construction of National Identity. Edinburgh University Press.

Internet

Kellner, D. (2006). "Kültürel Araştırmalar, Çok Kültürlülük ve Medya Kültürü" Çev. Eylem Çamuroğlu
http://www.istanbul.edu.tr/4.boyut/dosya.html (Erişim 7 Nisan 2007)
Kongar (1997) "Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür" www.kongar.org/makaleler/mak_ku.php - 20k
(Erişim 15 Mart 2008)
http://www.cumhuriyet.com.tr
http://www.milliyet.com.tr
http://www.yenisafak.com.tr
http://www.zaman.com.tr
http://www.tccb.gov.tr/basin/konusma/
http://www.tsk.mil.tr/10_ARSIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_Basin_Aciklamalari/2007/BA_08.html
http://www.add.org.tr/index.php